

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ เพราะความเจริญก้าวหน้าของประเทศสามารถพิจารณาได้จากระดับการศึกษาของประชากรส่วนใหญ่ อิทธิพลของแนวคิดที่จะทำให้เกิดการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนวางแผนการศึกษามีผลทำให้เกิดการจัดตั้งหน่วยงานวางแผนต่าง ๆ คือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2502 โดยทำหน้าที่สำคัญคือ พิจารณาปรับปรุง วางแผนและ โครงการการศึกษาแห่งชาติให้เหมาะสมแก่กาลสมัย (เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ 2527 : 48) นับตั้งแต่นั้นมา การศึกษาได้มีการพัฒนาอย่างมีระบบแบบแผน โดยอาศัยแผนการศึกษาแห่งชาติซึ่งเป็นแผนระยะยาวเป็นแม่บทหลักร่วมกับนโยบายการศึกษาของรัฐบาล นโยบายการศึกษาของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ที่ได้แถลงต่อรัฐบาลเมื่อวันศุกร์ที่ 20 พฤษภาคม พุทธศักราช 2526 (2526 : อ้างถึงในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2526 : 3) ตอนหนึ่งว่า "จะปรับปรุงการเรียนการสอน หลักสูตร เพื่อสร้างเยาวชนให้มีระเบียบวินัย มีความคิดสร้างสรรค์"

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523 : 36) กล่าวว่า การเสริมสร้างเยาวชนให้มีความคิดสร้างสรรค์นั้น ศิลปศึกษาเป็นวิชาที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง เพราะศิลปะมีความสัมพันธ์กับการแสดงออกด้านความคิดสร้างสรรค์ตลอดเวลา ข้อค้นพบทางด้านจิตวิทยาและการศึกษาได้เสนอความจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการและความสามารถที่จะแสดงออกและสร้างสรรค์ศิลปะอยู่ในตัวมาตั้งแต่เด็ก ซึ่งถ้าได้รับโอกาสและการส่งเสริมที่เหมาะสมแล้ว ความสามารถนี้ก็จะเป็นจริงออกมาขึ้นได้

ดีวี่ (Dewey : 1934) กล่าวว่า "ศิลปะกับชีวิตไม่สามารถแยกจากกันได้"

โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld : 1970) ได้ทำการศึกษาในด้านพัฒนาการของเด็กและการแปลความหมายของสิ่งแทนต่าง ๆ ออกมาเป็นภาพของเด็กในทุกระดับ ช่วยให้การศึกษาศิลปะเด็กมีลักษณะที่เด่นชัดขึ้น

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาต่างมีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่า วิชาศิลปะ เป็นวิชาที่ช่วยให้เด็กสามารถแสดงออกทางด้านความคิด จินตนาการ สติปัญญา อารมณ์และสังคมได้ดีที่สุด (สงวน รอดบุญ 2530 : 31)

ในแง่ของการมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศนั้น กล่าวได้ว่าศิลปะศึกษามีคุณค่า 5 ประการ ดังนี้ (ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ 2529 : 19)

1. ศิลปศึกษาช่วยรักษาวัฒนธรรมของชาติ ทำให้เกิดลักษณะประจำชาติ ซึ่งคนในชาตินั้นควรจะภูมิใจ
2. เมื่อศิลปศึกษาช่วยรักษาวัฒนธรรมของชาติไว้ วัฒนธรรมที่เรารักษาไว้จะช่วยทำให้เกิดความมั่นคงของชาติขึ้นได้ เพราะคนในชาตินั้นจะรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนและอยู่ร่วมกัน โดยอาศัยวัฒนธรรมชนิดเดียวกัน
3. ศิลปศึกษาช่วยฝึกให้เยาวชนของชาติมีความคิดริเริ่ม อันจะเป็นทางนำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม
4. ศิลปศึกษาช่วยทำให้คนจำนวนหนึ่งมีอาชีพโดยอาศัยศิลปะที่ตนเล่าเรียนมา
5. ศิลปศึกษามีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยตรงหลายเรื่อง เช่น การออกแบบโฆษณา เป็นต้น

จากคุณค่าของศิลปศึกษาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เราพบว่ารัฐได้เล็งเห็นคุณประโยชน์ของวิชาศิลปศึกษามาตั้งแต่อดีต ในหลักสูตรการศึกษาปี 2438 ก็ได้บรรจุวิชาศิลปศึกษาไว้เช่นกัน แม้ว่าวิชาศิลปศึกษาในเวลานั้นจะขีดแคบไว้เพียงการวาดเขียนก็ตาม จนถึงทุกวันนี้ก็เกือบศตวรรษ

เดิมที่ศิลปศึกษาในการศึกษาระบบโรงเรียนได้พัฒนาสืบเนื่องตลอดมา (วิรุณ ตั้งเจริญ 2530 :
ไม่ปรากฏเลขหน้า)

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529 : 41) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการสอนศิลปศึกษาว่า
โดยทั่วไปแล้วมีดังนี้

1. เพื่อการพัฒนานิสัยให้กับผู้เรียน

เป้าหมายของการพัฒนาศิลปินิสัยผู้เรียน คือให้มีบุคลิกภาพและอารมณ์ที่ประณีตละเอียดอ่อน
โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนทางศิลปะ การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์คือ
การมีความรู้คู่กับความดีงามมากกว่ามีความรู้ความสามารถ แต่หยาบคาบดัง ที่รีด (Reed :
1978) กล่าวว่า การอบรมนิสัยทางศิลปะ เป็นการขัดเกลาความรู้สึกนึกคิดใครที่ไม่ได้รับอบรม
ทางด้านนี้จะ เป็นคนมือเปล่า การรับรู้จะไร้สมรรถภาพ ไม่มีน้ำใจสร้างสรรค์ สัญชาตญาณจะ
ครอบงำ มุ่งแต่ทำลายอย่าง ไม่มีความหมาย

2. เพื่อตระหนักรู้เกี่ยวกับงานทัศนศิลป์

ให้รับรู้ที่ทัศนศิลป์เป็นงานศิลปะที่สื่อความคิด ความรู้สึก สัมผัสได้ด้วยตา เกิดความ
ชื่นชม เสริมสร้างอารมณ์ ความพอใจในศิลปะนั้น ได้แก่ การรับรู้ การมองเห็น
ความรู้สึกสัมผัส ความคิดสร้างสรรค์จินตนาการด้วยจิตใจที่เปี่ยมปิติต่องานศิลปะ

3. การฝึกฝนทางศิลปะ

มุ่งให้ผู้เรียนแสวงหาประสบการณ์อย่างกว้างขวางในด้านความรู้ ทักษะ การจัดการกระบวนการ
การเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ใช้วัสดุเพื่อการสำรวจทดลอง แก้ปัญหา การใช้เทคนิคต่าง ๆ
สร้างสรรค์และแสดงออกในทางศิลปะ การฝึกฝนทางด้านศิลปะที่เหมาะสมจะเป็นพื้นฐานทำให้
ผู้เรียนเกิดความชื่นชม ความสนใจ มีค่านิยมและมีทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ

4. เพื่อตอบสนองความรู้สึกทางคุณค่าและความงามที่มีอยู่ในแต่ละบุคคล

ธรรมชาติของมนุษย์จะนิยมเอียงไปในเรื่องความรักสวยรักงาม ต้องการแสดงออกถึง
การสร้างสรรคศิลปะอยู่ในตัวตั้งแต่เด็ก การจัดสภาพแวดล้อมและประสบการณ์การเรียนการสอน
ที่น่าสนใจ มีการสร้างบรรยากาศที่เสริมสร้างคุณลักษณะ ค่านิยมทางศิลปะ จะช่วยพัฒนาความรู้
ด้านนี้ของผู้เรียนไปในทิศทางที่พึงประสงค์

5. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในทางสร้างสรรค์
สร้างพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปะและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เพื่อปลูกฝัง
รสนิยมทางศิลปะที่ดี ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวัน รวมทั้งใช้เวลาว่างในทาง
สร้างสรรค์

6. เพื่อพัฒนาการสื่อความหมายทางศิลปะวัฒนธรรมที่ดีในแต่ละบุคคล
จากข้อค้นพบทางประวัติศาสตร์ มนุษย์ใช้รูปภาพเป็นสื่อในการบันทึกเหตุการณ์ ความเชื่อ
และความนึกคิดต่าง ๆ ไว้บนผนังถ้ำ และต่อมาจึงวิวัฒนาการเป็นการใช้ตัวอักษร นี่แสดงว่า
"ภาษาศิลปะ" เป็นภาษาที่เกิดขึ้นก่อนภาษาใด ๆ ในโลก สามารถใช้สื่อร่วมกันได้ทดแทนภาษาพูด
ภาษาเขียนที่ต่างกันได้ ภาษาศิลปะที่ใช้ร่วมกันคือ สุนทรียภาพ อันหมายถึง ความสวยงามสง่างามที่
ซึ้งและกินใจมนุษย์ ดังนั้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรับรู้ความงามได้ จึงเป็นสิ่งสำคัญและ
จำเป็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาศิลปะ

วิชาศิลปะศึกษา มุ่งเน้นการแสดงออกทางด้านจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของ
ผู้เรียน แต่การแสดงออกทางศิลปะของเด็กจะขึ้นอยู่กับลักษณะส่วนตัว และประสบการณ์ที่เด็กได้รับ
แตกต่างกันออกไป (ปิยะชาติ แสงอรุณ 2525 : 30) กิจกรรมทางศิลปะจะช่วยส่งเสริม
การเรียนรู้ให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการกระทำ ได้มีประสบการณ์ตรงด้วยตนเองในการสำรวจ ค้นคว้า
ทดลอง สร้างสรรค์ แก้ปัญหาที่งานและวัสดุนานาชนิด ซึ่งมีขอบข่ายกว้างขวางและแตกต่างจาก
กิจกรรมการเรียนรู้ทางด้านอื่น ๆ (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523 : 37) บทบาทของ
ครูศิลปะ ซึ่งได้แก่ การเข้าใจจิตใจเด็ก และเป็นผู้นำบทบาทด้านการเป็นศิลปิน ครูควรให้ความสำคัญ
สำคัญกับห้องปฏิบัติการทางศิลปะ และส่งเสริมสนับสนุนให้กำลังใจแก่เด็กในการปฏิบัติกิจกรรมทาง
ศิลปะอย่างจริงจัง (ศิลป์ชัย ชื่นประเสริฐ 2524 : 58)

วิชาศิลปะศึกษาจึงเป็นวิชาที่เสริมสร้างจินตนาการความคิดสร้างสรรค์แก่ผู้เรียน โดยครู
เป็นผู้ทำหน้าที่กระตุ้นให้เด็กแสดงออกทางศิลปะด้วยการจัดประสบการณ์ด้านกิจกรรมศิลปะปฏิบัติ
รูปแบบต่าง ๆ แก่เด็ก

ปัจจุบัน นอกจากเด็กจะได้สัมผัสศิลปะจากกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนแล้ว การประกวดศิลปะ เด็กก็เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เด็กทั่วไปมีโอกาสร่วม เพราะ เป็นกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นอย่างแพร่หลาย ทั้งภายในหรือระหว่างโรงเรียน และจัดขึ้นระดับชาติ นานาชาติโดยสถาบัน หน่วยงานของรัฐและหรือเอกชน การประกวดศิลปะ เด็กได้รับความสนใจจากผู้เกี่ยวข้องและบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวาง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529 : 92) ได้ให้ทัศนะว่า การประกวดเป็นปัจจัยที่มากกระตุ้นเร่งเร้าสภาพการเรียนการสอนศิลปะ เด็กให้มีชีวิตชีวา มีความหมายมากขึ้น

ปิยะชาติ แสงอรุณ (2525 : 4) กล่าวว่า การประกวดศิลปะของเด็กเป็นการกระตุ้นให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ และแสดงออกถึงความสามารถในเชิงศิลปะ ทำให้เห็นบรรยากาศของขบวนการศิลปะของเด็ก มีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง ตลอดจนพัฒนาการตามอายุและสภาพแวดล้อมและสังคม ก่อให้เกิดความตื่นตัว และสนใจที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

สำหรับการประกวดศิลปะที่จัดขึ้นภายในและระหว่างโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษานั้น จะแบ่งการประกวดออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปัญหาที่มักเกิดขึ้นเสมอในการประกวด คือ ความขัดแย้งในเรื่องเกณฑ์การตัดสินการประกวด ในการประชุมก่อนการตัดสินการประกวดแต่ละครั้ง ต้องใช้เวลาไม่น้อยในการอภิปราย และร่วมกันกำหนดเกณฑ์การตัดสิน ทั้งนี้เพราะกรรมการซึ่งเป็นครูผู้สอนศิลปะศึกษาแต่ละท่านยึดถือ เกณฑ์ที่ต่างกันออกไป ความขัดแย้งดังกล่าวอาจสืบเนื่องมาจากกรรมการบางท่านไม่ได้ศึกษาด้านศิลปะศึกษาโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับผลของการวิจัยปัญหาสำคัญของ การเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้อง บุคลากรที่ทำการสอนศิลปะศึกษา (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2529 : 94) พบว่า ครูส่วนใหญ่ในระดับนี้ไม่มีวุฒิทางการศึกษาด้านศิลปะ เป็นจำนวนร้อยละหกสิบ ส่วนที่เหลือบางส่วนได้ศึกษาวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น ประวัติศาสตร์หรือสาขาวิชาที่ใกล้เคียงที่ถือว่าพื้นฐานของวิชาอาจจะใกล้เคียงกับศิลปะหรือทัศนกรรม

จากสภาพปัญหาความขัดแย้งในเรื่อง เกณฑ์การตัดสินที่เกิดขึ้นนี้ ก่อให้เกิดแรงสนับสนุน จากครูศิลปศึกษา และนักวิชาการศิลปศึกษาที่มีการศึกษาเกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะ เด็กที่สามารถนำไปใช้ได้ต้องมีประสิทธิภาพ

แนว เหตุผลและทฤษฎีที่สำคัญ

1. เกณฑ์ (Criteria)

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529 : 131 - 135) กล่าวว่า การประเมินผลทักษะด้าน ศิลปะจำเป็นต้องมีเกณฑ์ในการประเมินเสมอ

ปรีชา เกาทอง (2530 : 1 - 3) กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลทาง ศิลปกรรมเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้กำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือวัดค่า ระดับความมากน้อยของผลงานสร้างสรรค์ของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

อารี สุทธิพันธุ์ (2525 : 92 - 95) ได้ให้ทัศนะว่า เกณฑ์ในการพิจารณา ผลงานศิลปะ เด็กที่ส่งเข้าประกวดจะต่างกับเกณฑ์ที่ใช้กันในระบบโรงเรียน เพราะเหตุว่าเด็กที่ สร้างผลงานส่งเข้าประกวดนั้น มีแรงจูงใจหรือสิ่งเร้าที่ต่างกับเด็กที่ทำงานศิลปะเพื่อส่งครู ดังนั้น เกณฑ์การพิจารณาในการประกวดจึงต่างกับเกณฑ์ที่ใช้กันในห้องเรียน

ในการประกวดศิลปะระดับมัธยมศึกษาตอนต้นภายในหรือระหว่างโรงเรียน ซึ่งมีผลงาน ส่งเข้าประกวดไม่มากนัก ควรมีเกณฑ์การตัดสินที่สามารถนำไปใช้ในการประกวด เพราะจะช่วย ให้กรรมการมีหลักและข้อกำหนดในการตัดสินผลงาน อีกทั้งช่วยส่งเสริมให้คณะกรรมการเคารพ กฎเกณฑ์มากขึ้น เพื่อให้ได้ข้อสรุปและผลการตัดสินที่ยุติธรรมมีมาตรฐาน เกณฑ์การตัดสินนั้นควรทำ การศึกษาก่อนกรองจากผู้ที่มีประสบการณ์โดยตรงจากการประกวดศิลปะและผู้ที่เกี่ยวข้องกับ ศิลปศึกษา (เลิศ อานันทนะ, สัมภาษณ์)

คณะกรรมการผู้ตัดสินควรรักษาความสำคัญกับกระบวนการตัดสินอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเกณฑ์การตัดสินการประกวด และเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ดังกล่าว ควรได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการศิลปศึกษา ทักษะการศึกษาและกำหนดเกณฑ์การตัดสินที่มีมาตรฐานที่สามารถนำไปใช้กับการตัดสินการประกวดศิลปะในทุกโรงเรียนทุกระดับได้ (ผดุง พรหมมูล, สัมภาษณ์)

2. เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research)

เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR เป็นเทคนิคการวิจัยเพื่อสำรวจหรือศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้หรือน่าจะ เป็นของ เรื่องที่ศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เพื่อที่จะหาแนวทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์นั้นเกิดขึ้นและป้องกันหรือขจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ให้หมดไป หรือหาทางเผชิญกับแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อไม่อาจหลีกเลี่ยง เป็นเทคนิคการวิจัยที่ใช้การสื่อสารระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้เรียนรู้ความชำนาญระหว่างกัน อันจะทำให้ความเชี่ยวชาญของผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นเพิ่มมากขึ้น และมีความเชื่อมั่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพิ่มขึ้น ดังนั้น แนวโน้มที่จะทำให้ผู้เชี่ยวชาญตัดสินใจหรือกำหนดนโยบายที่จะทำอย่างใดอย่างหนึ่งจึงเกิดขึ้นและเร็วขึ้น (จุมพล พูลภัทรชีวิน 2530 : 34) สำหรับการเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญสามารถศึกษาจากกลุ่มประชากรของผู้เชี่ยวชาญเท่าที่มีอยู่

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะ และเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ผูกกับเมื่อพิจารณาจากข้อค้นพบด้านปัญหาความขัดแย้งของการตัดสินการประกวดศิลปะ และความคิดเห็นสนับสนุนของผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการประกวดศิลปะ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะวิจัยเรื่อง "การศึกษาเกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา" โดยจะใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา
2. เพื่อนำเสนอเกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา

คำจำกัดความในการวิจัย

1. เกณฑ์การตัดสิน หมายถึง ข้อกำหนดที่ตั้งขึ้นเพื่อใช้วัดคุณภาพของงานที่ส่ง เข้า
ประกวด
2. การประกวดศิลปะ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง การประกวดภาพวาด
หรือระบายสีของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภายในหรือระหว่างโรงเรียนในสังกัด
กรมสามัญศึกษา
3. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้ที่เคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดงออกทางศิลปะของ
เด็ก และเคยเป็นกรรมการตัดสินการประกวดศิลปะ เด็กระดับชาติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ผลของการศึกษา จะทำให้ได้ทราบถึงความคิดเห็นร่วมกันของผู้เชี่ยวชาญในด้าน
การกำหนดเกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ผลของการศึกษา จะทำให้ได้มาซึ่ง เกณฑ์การตัดสินการประกวดศิลปะ นักเรียนระดับ
มัธยมศึกษาตอนต้นที่พึงใช้ได้ในการประกวดศิลปะ นักเรียนระดับดังกล่าวในโรงเรียนสังกัด
กรมสามัญศึกษา